

AUSCHWITZ-BIRKENAU

DĚJINY A SOUČASNOST

SEZNAM:

PŘED AUSCHWITZ	3
NACISTICKÁ IDEOLOGIE	3
ZAČÁTEK 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	3
NACISTICKÉ KONCENTRAČNÍ TÁBORY	4
AUSCHWITZ 1940-1945. STRUČNÉ DĚJINY TÁBORA	4
ZALOŽENÍ	4
VYHNÁNÍ MÍSTNÍHO OBYVATELSTVA	5
PŘÍSTAVBA	6
POBOČNÉ TÁBORY AUSCHWITZ	7
IZOLACE OD VNĚJŠÍHO SVĚTA	7
ODBOJOVÉ ORGANIZACE V TÁBOŘE A V OKOLÍ	7
AUSCHWITZ JAKO KONCENTRAČNÍ TÁBOR	8
AUSCHWITZ JAKO STŘEDISKO VYHLAZOVÁNÍ ŽIDŮ	9
OSVOBOZENÍ	12
POČET A NÁRODNOST OBĚTÍ KL AUSCHWITZ	12
VZNIK PAMÁTNÍKU A MUZEA AUSCHWITZ-BIRKENAU	13
POČÁTKY EXISTENCE MUZEA	13
UTVOŘENÍ MUZEA	13
ROZLOHA MUZEA	14
ZDROJE FINANCOVÁNÍ MUZEA	14
MEZINÁRODNÍ OSVĚTIMSKÁ RADA	15
PROGRAMOVÁ RADA STŘEDISKA PRO VZDĚLÁVÁNÍ O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTU	15
ČINNOST MUZEA	16
SBÍRKY MUZEA	17
ARCHIV	17
KONTAKT S BÝVALÝMI VĚZNI	18
ELEKTRONICKÁ DATABÁZE	19
KNIHOVNA	19
ÚDRŽBA SBÍREK A MUZEJNÍCH PŘEDMĚTŮ	20
KONZERVAČNÍ DÍLNA	20
ZPRACOVÁVÁNÍ DĚJIN AUSCHWITZ A BADATELSKÁ ČINNOST	20
EXPOZICE A UCHOVÁVÁNÍ PAMĚTI	22
HLAVNÍ EXPOZICE NA ÚZEMÍ BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ I	22
UCHOVÁNÍ PAMÁTKY BÝVALÉHO TÁBORA BIRKENAU	23
NÁRODNÍ EXPOZICE	23
PUTOVNÍ A PERIODICKÉ VÝSTAVY	24
NAKLADATELSTVÍ	24
INTERNET	25
EDUKAČNÍ ČINNOST	25
MEZINÁRODNÍ STŘEDISKO PRO VZDĚLÁVÁNÍ O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTU	25
PROHLÍDKA BÝVALÉHO VYHLAZOVACÍHO TÁBORA	26
OTEVÍRACÍ DOBA	27
PROHLÍDKA MUZEA - HLAVNÍ INFORMACE	27
AREÁL BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ I	28
AREÁL BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ II-BIRKENAU	28
PRŮVODCI	28
TIŠTĚNÉ PŘÍRUČKY	28
DOKUMENTÁRNÍ FILM	29
PŘEMÍSTOVÁNÍ SE MEZI BÝVALÝMI TÁBORY	29
KONTAKT	29
Z DĚJIN AUSCHWITZ - CHRONOLOGIE	30

PŘED AUSCHWITZ

„ŽIDÉ JSOU RASA,
KTERÁ MUSÍ BÝT ÚPLNĚ VYHLAZENA“.
Hans Frank, generální guvernér v Polsku okupovaném nacisty.

„MUSÍME OSVOBODIT NĚMECKÝ NÁROD OD POLÁKŮ,
RUSŮ, ŽIDŮ A CIKÁNŮ“.
Otto Thierack, ministr spravedlnosti Třetí říše.

„NEJHLAVNĚJŠÍM ÚKOLEM JE ODHALIT VŠECHNY
POLSKÉ VŮDCE, [...] ABYCHOM JE MOHLI ZNEŠKODNIT.[...] VŠICHNI ODBORNÍCI POLSKÉHO PŮVODU BUDOU VYUŽITI VE VOJENSKÉM PRŮMYSLU. A POTOM ZMIZÍ ZE SVĚTA“.
Heinrich Himmler, Říšský vůdce SS.

NACISTICKÁ IDEOLOGIE

Hlavním pilířem nacistické ideologie byla nenávisť vůči Židům, demokracii, komunismu a představa o nadřazenosti německého národa nad ostatními. Snaha o vytvoření rasově čistého lidstva vedla nacisty k plánům na vyhlazení Židů, a také Slovanů, Romů a jiných.

Německá třetí říše odstartovala valný konflikt mezi jinými kvůli nacistic-

kým plánům vybojování životního prostoru a poté jeho zalidnění německým populačním přebytkem. Adolf Hitler, vůdce Třetí říše a zakladatel Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP), popsal cíle plánované války takto: „V našem případě nejde o získání lidstva, ale pouze o získání půdy vhodné pro zemědělství“.

ZAČÁTEK 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Po přepadení Polska a obsazení jejího teritoria německými, a později také sovětskými vojsky, následovalo rozdělení polského území mezi tyto dva státy. Část, ve které leží město Oświęcim (Osvětim), byla začleněna do Třetí říše. Východní část, na základě německo-sovětského paktu podepsaného tajně v srpnu 1939,

obsadil Sovětský svaz. Ze zbytku území byl vytvořen tzv. Generální gouvěnement pod nacistickou nadvládou. Po německém útoku na Sovětský svaz německá armáda obsadila také oblasti doposud okupované Rudou armádou.

V dubnu 1940 obsadila německá armáda Dánsko a Norsko a v květnu

Foto: Heinrich Hoffmann

Sjezd nacistické strany v Norimberku v roce 1937. Členové Hitlerjugend vítající Adolfa Hitlera, který prohlásil mezi jinými: „Vychováváme si mládež, před kterou se bude třást strachy celý svět. Chci mít mládež schopnou páchat násilí, pánovitou, neústupnou, krutou“.

zahájila invazi do západní Evropy – Belgie, Nizozemí a Lucemburska a Francie. V dubnu roku 1941 Hitlerovo vojsko zaútočilo na Jugoslávii a Řecko, v červnu na Sovětský svaz – svého bývalého spojence. Na podzim roku 1941 byla drtivá většina Evropy okupovaná nacistickým Německem.

Tábor Auschwitz byl položen téměř v srdci okupované Evropy. Černou barvou je na mapě zaznačena Třetí říše a její satelitní státy, šedou barvou státy okupované nebo kontrolované Říší během 2. světové války. Předválečné hranice států.

NACISTICKÉ KONCENTRAČNÍ TÁBORY

Koncentrační tábory byly budované v Německu od roku 1933. Sloužily k internaci osob, považovaných nacisty za „nežádoucí“ – politických odpůrců nacistického režimu, zločinců a Židů. Po rozpoutání 2. světové války

budovali nacisté koncentrační tábory také v okupovaných zemích.

Konzentrationslager (KL) Auschwitz, stejně jako jiné nacistické tábory, fungoval jako státní instituce, řízená hlavními státními orgány a kontro-

lovaná WVHA (Hlavní hospodářský a správní úřad). Hlavní říšský bezpečnostní úřad (RSHA) byl zodpovědný za deportace do koncentračních táborů a také vyhlazování internovaných vězňů.

AUSCHWITZ 1940-1945 STRUČNÉ DĚJINY TÁBORA

ZALOŽENÍ

Nacistický německý koncentrační tábor se stal pro svět symbolem holocaustu, genocidy a teroru. Byl založen Němci v polovině roku 1940, na okraji polského města Osvětim, které bylo nacisty začleněno do Třetí říše. Poté byl název města změněn na Auschwitz; název tábora byl odvozen od německého názvu okupovaného města.

Tábor byl zřízen kvůli stále se zvy-

šujícímu počtu zatčených německou policií a následným přeplněním věznic. V počáteční fázi vývoje byl plánován jako jeden z mnoha koncentračních táborů, budovaných nacisty v rámci okupačního teroru od poloviny třicátých let. Tuto funkci Auschwitz plnil za celou dobu své existence, i když se od roku 1942 postupně stával místem hromadného vyhlazování Židů.

Funkce dozorců v táboře plnili členové jednotek SS (Schutzstaffeln, Ochranné oddíly), počátečně utvořené jako elitní stráž, jejímž účelem byla ochrana členů nacistické strany. S postupem času si organizace podřízovala veškerý státní i bezpečnostní aparát nacistického státu, její členové se také stali zaměstnanci koncentračních táborů.

TÁBOR AUSCHWITZ
BYL ZALOŽEN
NĚMECKÝMI OKUPAČNÍMI
ÚŘADY NA OKRAJI
POLSKÉHO MĚSTA OSVĚTIM,
KTERÉ BYLO BĚHEM VÁLKY
PŘIPOJENO K TŘETÍ ŘÍŠI.
NÁZEV OŚWIĘCIM
BYL NĚMCI ZMĚNĚN
NA AUSCHWITZ
A STAL SE TAKÉ NÁZVEM
KONCENTRAČNÍHO TÁBORA.

Táborová posádka SS.
Během války posádkou prošlo více než 8 tisíc esesmanů.

Členové SS plnili funkce strážců a velitelů, prováděli popravu vězňů a hromadné vraždy Židů. Počátečně byli členy táborové posádky SS jen Němci, později byli přijímáni také občané jiných evropských států, kteří byli

schopni prokázat svůj německý původ a podepsali tzv. Volksliste – seznam německých občanů. Během celé doby existence táborovou posádkou prošlo více než 8 000 esesmanů a SS dozorkyň.

VYHNÁNÍ MÍSTNÍHO OBYVATELSTVA

Během let 1940-1941 Němci vytlačili polské obyvatelstvo čtvrti Osvětimi, ve které byl zřízený tábor, a také obyvatelstvo osmi okolních vesnic. Všichni místní Židé – tehdy 60 % obyvatelstva Osvětimi – byli deportováni do ghetta, velký počet Poláků byl odvezen do Německa na nucené práce.

Ve městě a okolí byla provedena demolice 1200 domů a v takto získaném prostoru bylo zřízeno táborové zázemí: dílny, sklady, kanceláře a také ubytovací prostory pro posádku SS.

Budovy vysídlených Poláků fungo-

valy jako obytné budovy důstojníků SS, kteří zde bydleli často spolu s celou rodinou. Byli tady umístěni také němečtí osídlenci, úředníci a policisté.

Některé existující továrny byly obsazené Němci, jiné byly přestavěné, část byla zlikvidována. Na místě doposud existujících byly vybudovány nové, pracující pro válečný průmysl. Jako pracovní sílu – hlavně pro potřeby obrovské chemické továrny IG Farbenindustrie – sem nacisté zavlékli kolem 11 000 nuceně nasazených pracovníků. Byli to hlavně Poláci, Rusové a Francouzi.

Foto: neznámý autor

Tarnów. Polští političtí vězni před vyvezením do KL Auschwitz hlídání německými vojáky. První transport byl přivezen do tábora z věznice z Tarnowa 14. června 1940.

Foto: neznámý autor

Vysídlování polského obyvatelstva z okolí tábora. Fotografie z období války.

PŘÍSTAVBA

Foto: neznámý autor

Duben 1941.
Němci vyhánějí Židy z Osvětimi.
Před válkou měla Osvětim 12 tisíc obyvatel,
mezi nimi bylo 7 tisíc Židů.

Foto: SS, 1943

Výstavba táborových lázní.
V pozadí jsou viditelné plynové komory
a krematoria č. IV a V
(mezi stromy).

Lokalizace budoucího tábora – téměř střed nacisty ovládané Evropy – se zdála Němcům vhodná; také se v bezprostřední blízkosti nacházel železniční uzel, Osvětim měla dobré dopravní spojení. Z těchto důvodů se SS rozhodlo tábor rozšířit a deportovat sem lidi bezmála z celého kontinentu. **Ve vrcholné fázi tábor Auschwitz sestával ze tří hlavních částí:**

- **Auschwitz I**, první a nejstarší část, tzv. Stammlager (kmenový tábor, početní stav vězňů kolísal mezi 12 000 a 20 000). Byl založen v areálu bývalých polských kasáren, které byly postupně přestavovány pro nové táborové účely.
- **Auschwitz II-Birkenau**, druhá a největší část táborového komplexu (v roce 1944 početní stav vězňů činil nad 90 000). Výstavba tohoto tábora byla zahájena na podzim roku 1941 na místě vysídlené vesnice

Brzezinka, vzdálené asi 3 kilometry od kmenového tábora. Polské obyvatelstvo bylo postupně vytlačeno, jejich domy byly rozebrány. Na území Birkenau nacisté vybudovali největší v Evropě vyhlazovací zařízení – plynové komory – v nichž byla zavražděna většina Židů deportovaných do tábora.

- **Auschwitz III-Monowitz**, třetí část tábora (tzv. Buna; v létě roku 1944 zde bylo více než 11 000 vězňů). V počáteční fázi fungovala jako pobočný tábor, založený v ležící 6 km od Osvětimi obci Monovice, v blízkosti chemických závodů, postavených nacisty za války, jež produkovaly syntetický benzín a umělý kaučuk. Od listopadu 1944 pobočný tábor Buna fungoval jako samostatný tábor, fungující pod názvem KL MONOWITZ. Podléhala mu většina pobočných táborů KL Auschwitz.

Národní archiv ve Washingtonu

Letecký snímek provedený Spojenci v roce 1944.
Viditelné jsou mezi jinými:
tábory Auschwitz I
a Auschwitz II-Birkenau,
Auschwitz III-Monowitz
a chemické závody IG Farben.

Arbeitslager Trzebinia.
Jeden z několika desítek
pobočných táborů Auschwitz.

Foto: neznámý autor

POBOČNÉ TÁBORY AUSCHWITZ

V letech 1942-1944 vzniklo 47 pobočných táborů a vnějších vězeňských komand KL AUSCHWITZ, které využívaly otrockou práci vězňů. Nacisté je

umísťovali nejčastěji poblíž hutí, dolů a továren nacházejících se v oblasti Horního Slezska a také poblíž chovatelských stanic a zemědělských farem.

V ROCE 1943 SE TÁBOROVÝ KOMPLEX AUSCHWITZ SKLÁDAL ZE TŘÍ HLAVNÍCH TÁBORŮ: AUSCHWITZ I, AUSCHWITZ II-BIRKENAU A AUSCHWITZ III-MONOWITZ A Z NĚKOLIKA DESÍTEK MENŠÍCH POBOČNÝCH TÁBORŮ.

IZOLACE OD VNĚJŠÍHO SVĚTA

Všechny části a pobočné tábory byly obehnané plotem z ostnatého drátu nabitého elektrickým proudem a podél oplocení byly vystavěny strážní věže. Jakékoliv udržování kontaktů věz-

ňů s vnějším světem nebylo povoleno.

Vymezený prostor mezi táborem Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau (tzv. Interessengebiet) o rozloze 40 km² izoloval celý tábor od vnějšího světa.

ODBOJOVÉ ORGANIZACE V TÁBOŘE A V OKOLÍ

Navzdory těžkým životním podmínkám a neustálému teroru se vězni snažili zachovat lidskou důstojnost a čelili tyranii různými formami odboje, jak spontánní, tak i organizovanou činností. Nejhlavnějším cílem byla záchrana života spoluvězňů.

Vězni se věnovali politické a kulturní činnosti a náboženskému životu.

První odbojové organizace vznikly v táboře už v první polovině roku 1940. Tvořili je hlavně polští političtí vězni, tehdy nejpočetnější skupina vězňů. Souběžně také na přelomu let 1942-1943 vznikaly odbojové organizace tvořené vězni jiných národností. 7. října skupina vězňů zařazených do

oddílu Sonderkommanda (zvláštního oddílu, určeného pro práci v plynových komorách a při spalování mrtvol) připravila vzpuru, během které se jim podařilo zavraždit několik esesmanů a zničit jedno krematorium.

Táborový odboj se snažil předávat zprávy o zločinech páchaných nacisty v Auschwitz, což bylo možné díky navazování kontaktů s odbojovými skupinami působícími poblíž tábora.

Od chvíle vzniku tábora polské obyvatelstvo žijící v Osvětimi a v okolí s nasazením života pomáhalo vězňům, pašovalo do tábora balíky s potravinami a léky a připravovalo útoky vězňů.

Foto: SS

Fotografie vězňů zavedených do táborové evidence: židovského chlapce, mladé Cikánky a polské dívky.

Personální karta vězně zatčeného za napomáhání Židům.

Archiv Státního Muzea Auschwitz-Birkenau

Witold Pilecki. Polský politický vězeň, jeden z prvních tvůrců a vedoucích ilegálního hnutí v táboře, autor tajných hlášení vysílaných mimo tábor.

Autor: Stanislaw Gurkiewicz, Auschwitz, 1942

AUSCHWITZ JAKO KONCENTRAČNÍ TÁBOR

Během celé doby války Auschwitz fungoval jako koncentrační tábor, který se později proměnil v největší německý tábor. Počátečně sloužil k internaci a věznění politických vězňů z okupovaného Polska, považovaných nacistickou vládou za nebezpečné, tzn. členů společenských a kulturních elit, intelligen-

ce, vědců, členů ilegálních odbojových skupin a důstojníků.

První polští političtí vězni sem byli zavlčeni 14. června 1940 z věznice z Tarnowa. Ten den je označován za první den existence tábora. Do konce války do Osvětimi přijížděli Poláci, zatýkáni během represivních nebo vysílovacích akcí. Byly sem také deportovány celé polské rodiny z oblastí určených k germanizaci např. z Zamojszczyzny, a také obyvatelé Varšavy po propuknutí varšavského povstání v roce 1944.

Postupně sem nacistická vláda začala posílat skupiny vězňů z jiných okupovaných států, Romy (Cikány) a sovětské válečné zajatce, ti byli zavedeni do táborové evidence a očíslováni. Počínaje rokem 1942 byli evidováni v táboře Židé přiváženi hromadnými transporty, kteří prošli

selekcí po příjezdu do tábora a byli nacistickými lékaři označeni za práce-schopné, nebo měli být použiti k zločinným pokusům.

Do Auschwitz bylo deportováno více než 1 300 000 lidí, do táborové evidence bylo zavedeno okolo 400 000: 200 000 Židů, téměř 150 000 Poláků, 23 000 Romů (Cikánů), 15 000 sovětských válečných zajatců a 25 000 občanů různých států. Více než 50 % zahynulo v táboře v důsledku hladu, vysilující práce, vražedných hygienických podmínek, epidemií a nemocí, trestů, mučení, zločinných pokusů a poprav. Téměř 200 000 vězňů nacisté přestěhovali do jiných koncentračních táborů, ve kterých velká část z nich zahynula. 27. ledna 1945, když byl tábor osvobozen, zde bylo nalezeno okolo 7000 osob.

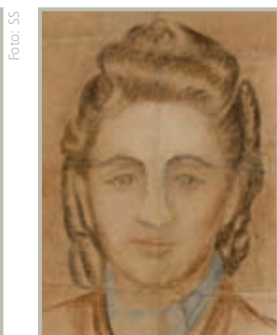

Foto: SS

Autor: Zofia Stepien-Bator, Auschwitz, 1944

Edward Galiński (polský politický vězeň) a Mala Zimetbaum (Židovka z Belgie) utekli spolu v létě roku 1944.

Dva týdny později byl zamilovaný pár zatčen a odsouzen gestapem k smrti.

KATEGORIE A OZNAČENÍ VĚZŇŮ

	Židé	– od 1942 nejpočetnější skupina vězňů tábora, bylo jich evidováno okolo 200 000.
	Političtí vězni	– celkem kolem 160 000, v převážné většině Poláci zatčeni během represivních akcí nebo členové odbojového hnutí.
	Asociálové	– do té kategorie byli zařazeni především Romové (Cikáni) více než – 21 000.
SU	Sovětské válečné zajatci	– okolo 15 000, v tom 12 000 evidovaných.
EH	Vězni určení k převýchově	– umístění v táboře za skutečné nebo domnělé porušení pracovní disciplíny jejich počet odhadem činí 11 000.
PH	Policejní vězni	– pouze Poláci. Z ohledu na přeplnění věznice gestapa v Katovicích byli přiváženi do tábora, ve kterém čekali na rozsudek stanného soudu, odsuzujícího převážně k trestu smrti zastřelením. Jejich počet činí odhadem cca několik tisíc.
	Kriminální vězni	– několik set vězňů, hlavně německé národnosti; byli funkcionáři ve vězeňské samosprávě, udržovali dohled nad vězni v táboře.
	Svědkové Jehovovi	– uvěznění z důvodu náboženského vyznání. V této kategorii bylo evidováno nejméně 138 osob, hlavně německé národnosti.
	Homosexuálové	– nejméně několik desítek vězňů, hlavně německé národnosti.

KL Auschwitz II-Birkenau. Židé z Maďarska na příjezdové rampě. V pozadí viditelné budovy plynových komor a krematorií.

AUSCHWITZ JAKO STŘEDISKO VYHLAZOVÁNÍ ŽIDŮ

Od roku 1942 plnil tábor druhou funkci – stal se střediskem vyhlazování evropských Židů, kteří zde byli hromadně vyvražďováni jen z důvodu své národnosti, bez ohledu

na věk, pohlaví, vzdělání, občanství či politické názory. Po selekci prováděné lékaři SS převážná většina nově přivezených - lidé nemocní, starší, těhotné ženy a děti – po-

važována za praceneschopné, byla odsuzována k smrti v plynové komoře. Ti, kteří neprošli selekcí, nebyli označováni čísly ani evidováni v táboře.

Kremační pece v hale budovy krematoria a plynové komory č. 1 v Birkenau.

Plechovka po spotřebovaném cyklonu B a granulovaná křemelina nasycená kyanovodíkem, ze které se po otevření obalu uvolňoval plyn.

V KVĚTNU A ČERVNU 1944 NACISTÉ DEPORTOVALI DO AUSCHWITZ TĚMĚŘ 440 000 ŽIDŮ. V TĚTO DOBĚ NĚMEČTÍ FOTOGRAFOVÉ UDĚLALI CCA 200 FOTOGAFIÍ, NA KTERÝCH JSOU VIDITELNÉ SELEKCE NOVĚ PŘIVEZENÝCH DO TÁBORA, SKUPINY LIDÍ JDOUCÍCH DO PLYNOVÝCH KOMOR NEBO ČEKAJÍCÍCH NA SMRT A TAKTĚŽ TŘÍDĚNÍ MAJETKU ZAVRAŽDĚNÝCH.

SEZNAM TRANSPORTŮ ŽIDŮ DEPORTOVANÝCH DO TÁBORA PODLE STÁTŮ^a, ZE KTERÝCH BYLI DEPORTOVÁNI

Maďarsko	438 000 ^b
Polsko	300 000
Francie	69 000
Nizozemsko	60 000
Řecko	55 000
Čechy a Morava – Theresienstadt	46 000
Slovensko	27 000 ^b
Belgie	25 000
Německo a Rakousko	23 000
Jugoslávie	10 000
Itálie	7 500
Lotyšsko	1 000
Norsko	690
Koncentrační tábory a neurčená místa	34 000
Celkem	1 100 000

^a Předválečné hranice států

^b Hranice států v období 2. světové války

Zpracoval Franciszek Piper

OSVOBOZENÍ

Na konci roku 1944, v souvislosti s postupem Rudé armády, se nacisté snažili zahlazovat stopy svých zločinů. Doklady byly ničeny, táborové budovy byly rozebrány, vypáleny nebo vyhozeny do povětří. 17.-21. ledna byli vězni

schopni pochodovat vyhnání na pochody smrti, směrem do vnitrozemí Německa, i když se v tuto chvíli sovětské vojáky nacházeli pouhých 60 km od Osvětimi – osvobozovali Krakov. 27. ledna Rudá armáda nalezla v táboře 7000 vězňů.

OBĚTI KL AUSCHWITZ (ODHADNÍ VÝPOČTY)

Národnost	Počet deportovaných	Počet evidovaných	Počet zavražděných
Židé	1,1 milionu	200 tisíc	1 milion
Poláci	140- 150 tisíc	140 tisíc	70- 75 tisíc
Romové (Cikáni)	23 tisíc	23 tisíc	21 tisíc
Sovětské váleční zajatci	15 tisíc	12 tisíc	14 tisíc
Jiní	25 tisíc	25 tisíc	10-15 tisíc
Celkem	Cca 1,3 milionu	Cca 400 tisíc	Cca 1,1 milionu

Zpracoval Franciszek Piper

Kromě Židů, Poláků, Romů a sovětských válečných zajatců nacisté deportovali do tábora nejméně: 7 tisíc Čechů, 6 tisíc Bělorusů, 4 tisíce Francouzů, 2,5 tisíce Němců a Rakušanů,

1,5 tisíce Rusů, 800 Slovinců, 600 Ukrajinců; v menším počtu (několik až několik set osob) byli umístěni v táboře občané téměř všech evropských států.

Birkenau. Spalování mrtvol Židů zavražděných plynem. Fotografie pořízená ilegálně členem Sonderkommanda v létě 1944 a poslaná mimo tábor pomocí polského odbojového hnutí.

Osvobození vězni opouštějí tábor Birkenau.

Sonderkommando v létě 1944 a poslána mimo tábor pomocí polského odbojového hnutí.

Okénko z filmu natočeného po osvobození tábora sovětskými kamerama

Okénko z filmu natočeného po osvobození tábora sovětskými kamerama

Mezi 7 tisíci vězňů Auschwitz osvobozenými 27. ledna roku 1945 bylo téměř 500 dětí.

VZNIK PAMÁTNÍKU A MUZEA AUSCHWITZ-BIRKENAU

POČÁTKY EXISTENCE MUZEA

Několik měsíců po skončení války a po osvobození nacistických koncentračních táborů začala skupina bývalých polských vězňů propagovat ideu vytvoření Památníku obětem tábora. Jakmile se to stalo možné, část z nich přijela pečovat o místa spojená s bývalým táborem. Jejich snaha dopomohla k vytvoření tzv. Stálé ochrany osvětimského tábora; věnovali péči tisícům poutníků, kteří přijížděli, hledaje své příbuzné, modlit se a vzdávat úctu zavražděným.

Ještě před vytvořením Muzea bývalí vězni připravili v areálu bývalého tábora první expozici, která byla otevřena 14. června 1947. Slavnostního otevření se zúčastnilo okolo 50 tisíc osob – bývalí vězni, rodiny zavražděných, poutníci z celého Polska, zástupci Hlavní komise pro výzkum německých zločinů, Ústřední židovské historické komise a představitelé britské, československé a francouzské ambasády.

UTVOŘENÍ MUZEA

2. července 1947 polský parlament rozhodl o zachování areálu tábora pro příští generace a o vytvoření Státního

muzea Osvětim-Březinka. V 1999 roce byl název změněn na Státní muzeum Auschwitz-Birkenau v Osvětimi.

MUZEUM NEBO PAMÁTNÍK?

V ROCE 1947 BYLO POLSKÝM PARLAMENTEM SCHVÁLENO USNESENÍ O ČINNOSTI MUZEA: OCHRANA AREÁLU BÝVALÉHO TÁBORA, SBÍRKA DŮKAZŮ A MATERIÁLŮ TÝKAJÍCÍCH SE NĚMECKÝCH ZLOČINŮ SPÁCHANÝCH V AUSCHWITZ A JEJICH BĀDÁNÍ A ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ.

ZÁLEŽITOSTI SPOJENÉ S ORGANIZACÍ, ČINNOSTÍ A VÝVOJEM JSOU PŘEDMĚTEM DISKUZÍ VE SKUPINĚ BÝVALÝCH VĚZŇŮ A TAKÉ MUZEJNÍKŮ, KONZERVÁTORŮ, HISTORIKŮ A PRACOVNÍKŮ MEDIÍ.

UŽ PŘI ZAKLÁDÁNÍ MUZEA BYLO OTÁZKOU, MÁ-LI ONO JEN POPISOVAT MINULOST, NEBO TAKÉ VYSVĚTLOVAT MECHANISMUS ZLOČINNÉHO SYSTÉMU. OBJEVILO SE MNOHO RŮZNÝCH NÁZORŮ: OD POŽADAVKU, ABY SE AREÁL BÝVALÉHO TÁBORA ZAORALO, DO NÁVRHU MAXIMÁLNÍHO ZACHOVÁNÍ A ZÁCHRANY VŠEHO, CO JE MOŽNÉ.

PŘEDMĚTEM DISKUZE JE ROVNĚŽ NÁZEV: „MUZEUM“. POJEM „STÁTNÍ MUZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU“ NENÍ AKCEPTOVANÝ VŠEMI. PODLE NĚKTERÝCH NÁZORŮ BÝVALÝ TÁBOR JE PŘEDEVŠÍM HŘBITOV, JINÍ HO POVAŽUJÍ ZA PAMÁTNÍK, JINÍ ZA INSTITUT PAMĚTI, VZDĚLÁVACÍ A POZNÁVACÍ STŘEDISKO. MUZEUM FAKTICKY PLNÍ VŠECHNY ZMÍNĚNÉ FUNKCE, KTERÉ NEJSOU PŘECE PROTIKLADNÉ, ALE DOPLŇUJÍ SE VZÁJEMNĚ.

Okénko z filmu natočeného po osvobození tábora sovětskými kamerama

Masový hrob obětí nacistů objevený po osvobození tábora.

Okénko z filmu natočeného po osvobození tábora sovětskými kamerama

Pohřeb posledních obětí tábora.

MUZEUM VZNIKLO V ČERVENCI 1947. ZAHRNÚJE AREÁLY DVOU BÝVALÝCH KONCENTRAČNÍCH TÁBORŮ: AUSCHWITZ I A AUSCHWITZ II-BIRKENAU. CELKOVÁ PLOŠNÁ VÝMĚRA AREÁLU ČINÍ 191 HEKTARŮ. V ROCE 1979 V SOULADU S NÁVRHEM POLSKA BYLO MUZEUM ZAPSÁNO DO SEZNAMU SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO.

Boty patřící obětem tábora, nalezené po osvobození (fragment expozice).

Foto: Wiesław Ziętliński

ROZLOHA MUZEA

Muzeum se skládá se dvou bývalých částí komplexu KL Auschwitz: kmenového tábora (Auschwitz I) v Osvětimi a tábora Birkenau (Auschwitz II) v Březince.

Otázka prostoru muzea vyvolala ve 40-tých letech XX. století oživenou diskusi. Jednotlivé pobočné tábory Auschwitz byly vzdáleny často až několik desítek kilometrů od kmenového tábora. Konečně bylo rozhodnuto o zachování areálu čítajícího 191 ha na území dvou bývalých táborů: Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau.

Bylo tedy rozhodnuto o utvoření muzea na území, na kterém se nachá-

zely téměř všechna vyhlazovací zařízení jakož i 150 různých táborových budov: vězeňských baráků, latrín a umývár, budov táborového velitelství a správy, strážnic SS, budov, ve kterých byli přijímáni vězni, strážních věží, bran, několik kilometrů oplocení tábora a táborových cest a také železniční rampa (v Birkenau). Součástí muzea je také místo, na kterém se nachází společný hrob vězňů, zahynulých těsně před osvobozením a také už po osvobození.

Značná část budov tábora byla zničena ještě před osvobozením. Ně-

kteří byly rozebrány nebo zničené v roce 1944 a v lednu 1945 během likvidace tábora a zahlazování stop po zločinech spáchaných SS. Část dřevěných baráků byla rozebrána těsně po osvobození.

V roce 2002 bylo k areálu muzea přičleněno území, na kterém se nacházela první plynová komora v Birkenau – tzv. Červený domek, a v roce 2004 tzv. Staré divadlo (za války fungující jako táborový sklad) a obklopující ho prostor (na kterém se nacházelo štěrkoviště – místo výkonu vražedné práce a častých poprav vězňů).

ZDROJE FINANCOVÁNÍ MUZEA

Muzeum je přímo podřízeno Ministerstvu kultury a národního dědictví a je financováno ze státní pokladny Polské republiky. Teprve v devadesátých letech XX. století začaly přispívat na

činnost Muzea mezinárodní organizace; díky nadaci Ronalda S. Laudera vznikly profesionální konzervátorské dílny. Pomoc z Německa, jiných států, sdružení – v tom francouzské Nadace pro ucho-

vání paměti o šoa – a soukromých dobrodinců umožnila provedení několika podstatných konzervátorských prací a realizaci projektů souvisejících s uchováním paměti o obětech Auschwitz.

V roce 2008 byla založena Nadace Auschwitz-Birkenau. Cílem jejího založení bylo zajištění finančních prostředků na konzervaci a restaurování Místa paměti tak, aby příští generace, navštěvující Auschwitz, mohly na vlastní oči zhlédnout autentické místo, na kterém nacisté během 2. světové války spáchaly zločiny.

Realizaci toho cíle umožní speciální Věčný fond, který by měl dosáhnout až 120 milionů Eur. Jednorázové shromáždění takové částky vyřeší problém zachování Místa paměti Auschwitz-Birkenau pro příští pokolení. Prostředky budou nedotknutelné a bezpečně uložené a vypracovaný zisk umožní každo-

Současný letecký snímek areálu bývalého tábora Auschwitz I.

Foto: Wojciech Grogolewski

roční financování nutných průběžných výdajů na údržbu a rekonstrukci. Bude možné zavedení globálního programu konzervace a údržby 155 objektů

tábora (mimo jiné vězeňských baráků a strážnic), které se nacházejí na rozloze 200 hektarů, 300 rozbořených budov (v tom plynových komor), několi-

ka kilometrů cest a ohrazení a dalších prvků infrastruktury tábora, rovněž archivních dokumentů a jiných předmětů shromážděných ve sbírce Muzea.

MEZINÁRODNÍ OSVĚTIMSKÁ RADA

Z iniciativy polského ministra kultury byla založena Mezinárodní Osvětimská Rada. Členy rady se stali bývalí vězni KL Auschwitz, historikové a experti z různých států. Rada plní funkci poradní a podává posudky při důležitém rozhodování týkajícím se fungování Památníku a rozhodování v otázkách týkajících se Muzea, vyvolávajících ohlas u veřejnosti

(například otázka spojená se stavbou tzv. Supermarketu, otázka kláštera karmelitánek nebo křížů na tzv. šterkovišti).

V roce 2000 předseda polské vlády poinformoval o založení Mezinárodní osvětimské rady, jejíž funkční období trvá 6 let. Nová Rada převzala funkce rady fungující doposud, a zároveň se stala poradním orgánem polského pre-

miéra v oblasti památkové péče o jiné památníky utrpění na území Polska.

V roce 2006 byla založena další Rada, jejíž členy se stali zástupci různých států: Francie, Izraele, Německa, Polska, Ukrajiny, USA a Velké Británie. Do funkce vedoucího Rady byl opětovně vybrán bývalý vězeň Auschwitz, prof. Władysław Bartoszewski.

PROGRAMOVÁ RADA STŘEDISKA PRO VZDĚLÁVÁNÍ O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTU

V roce 2005 polský ministr kultury ustanovil Programovou Radu založeného

v rámci muzea Mezinárodního střediska pro vzdělávání o Auschwitz a holocaustu.

Rada napomáhá centru k uchovávání památky obětí tábora pro příští generace.

Současný letecký snímek areálu bývalého tábora Auschwitz-Birkenau.

ČINNOST MUZEA

PODLE SVÉHO STATUTU MÁ MUZEUM POVINNOST SHROMAŽĎOVAT, UCHOVÁVAT, KONZEROVAT, ODBORNĚ SPRAVOVAT A ZPRACOVÁVAT K PROPAGAČNÍMU A KULTURNĚ VÝCHOVNÉMU ÚČELU MUZEJNÍ OBJEKTY A SBÍRKY.

Franciszek Jaźwiecki, autoportrét.

Sbírky Statistického Muzea Auschwitz-Birkenau

V areálu bývalého koncentračního tábora byly po osvobození nalezeny tisíce věcí patřících Židům zavražděným v táboře: zavazadla (některá opatřená jménem a adresou), židovské modlitební šály – tality, protézy, brýle, boty apod. Nyní ty předměty tvoří hlavní část sbírek Památníku a jsou prezentovány v expozicích utvořených v bývalých táborových blocích na území Auschwitz I, tady se totiž nachází hlavní část expozice Muzea.

V sbírkách Muzea se také nacházejí dokumenty, fotografie a výtvarná díla, jak vytvořena ilegálně vězni v táboře, tak i díla poválečná. Důležitý vědecký význam mají malby a grafiky vytvořené

vězni během prvních let po osvobození. Představují ukázky z táborového života, je to svěrázná výpověď těch, kteří se zachránili. Podstatná část byla vytvořena prvními projektanty Muzea – umělci, napomáhajícími organizovat Památník.

Kromě toho muzeum shromažďuje písemné doklady a materiály z období existence tábora: jednak dokumenty psané členy táborové odbojové organizace, jednak dokumenty vytvořené po válce: vzpomínky a svědecké výpovědi bývalých vězňů, výpovědi esesmanů ze soudních procesů, které se konaly proti nacistům v rozmanitých státech, jednak literaturu týkající se Auschwitz a nacismu.

Kufry, patřící Židům deportovaným do Auschwitz.

Foto: Magda Emilewicz-Próto

Foto: Ryszard Domańsk

Sbírkové oddělení shromažďuje téměř 6 tisíc uměleckých děl, mezi která patří 2 tisíce děl vytvořených vězni během války.

SBÍRKY MUZEA

Sbírkové oddělení shromažďuje a uchovává předměty vztahující se k táborovému životu jakož i věci patřící deportovaným a zavražděným, jež byly nalezeny v areálu tábora a v okolí. Kromě toho sbírku tvoří předměty získané darem.

Ve sbírkách muzea se nachází mimo jiné:

- více než 80 tisíc bot;
- cca 3,8 tisíce kufrů (v tom 2,1 tisíc podepsaných);
- cca 12 tisíc hrnců;
- cca 40 kg brýlí;
- 460 ks protéz;

– 570 ks pruhovaných vězeňských oděvů;

– 260 ks civilního oděvu;

– 260 ks talitů;

– 40 m³ roztavených předmětů z území tzv. Kanady – skladu věcí uloupených zavražděným;

– 6 tisíc exponátů výtvarného umění (v tom 2 tisíce exponátů vytvořených vězni během jejich pobytu v koncentračním táboře).

V péči Muzea jsou rovněž téměř 2 tuny vlasů, jež byly ostříhány ženám deportovaným do tábora.

ARCHIV

VE SBÍRKÁCH ARCHIVU JSOU SHROMÁŽDĚNÉ MEZI JINÝMI ZACHRÁNĚNÉ TÁBOROVÉ DOKUMENTY, CCA 39 TISÍC SNÍMKŮ - NEGATIVŮ FOTOGRAFIÍ NOVĚ PŘIVEZENÝCH VĚZŇŮ A TĚMĚŘ 2,5 TISÍCE RODINNÝCH FOTOGRAFIÍ PŘIVEZENÝCH DO TÁBORA, HLAVNĚ FOTOGRAFIE ŽIDŮ DEPORTOVANÝCH Z GHETT V BĚDZINĚ A SOSNOVCI.

V archivu jsou shromažďovány originální táborové dokumenty vytvořené Němci za války, kopie táborových dokladů obdržенých od jiných institucí z Polska a zahraničí, důkazní materiály ze soudních procesů nacistických zločinců, dokumenty psané členy táborové odbojové organizace, prameny informací vzniklé po válce (vzpomínky a svědecké výpovědi bývalých vězňů a jiných osob), fotografie, mikrofilmy, negativy, dokumentární a archivní filmy, zpracování, recenze, referáty, scénáře výstav a filmů, rešerše.

Sbírku Muzea tvoří mezi jinými:

– **39 tisíc snímků – negativů** pořízených táborovou správou v době před zavedením hromadného tetování sloužícího k identifikaci vězňů;

– **cca 200 fotografií, pořízených esemany v Birkenau během deportace do tábora Židů z Maďarska** v roce 1944, **několik fotografií** z Birkenau pořízených příslušníky Sonderkomanda; zachycujících spalování mrtvol, **500 fotografií** objektů a areálu tábora pořízených během války; **téměř 2,5 tisíce rodinných fotografií**, které sebou do tábora přivezli deportováni (hlavně fotografie Židů deportovaných z ghett v Bědzině a Sosnovci); **několik desítek leteckých snímků** areálu tábora pořízených piloty amerického vojenského letectva v roce 1944; fotografie pořízené zaměstnanci muzea po osvobození tábora a jiné;

– **dokumentace táborová a spojená s táborem**, mezi jinými:

Foto: Henryk Makarewicz

Hořící táborové sklady, podpálené Němci prchajícími před postupující Rudou armádou v lednu 1945.

První jméno	První příjmení	První příjmení	První příjmení	První příjmení	První příjmení	První příjmení	První příjmení	První příjmení	První příjmení
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Seznam nově příchozích vězňů, deportovaných do tábora 26. ledna 1941.

– **48 „Úmrtních knih“**, obsahujících téměř 70 tisíc úmrtních listů osob zemřelých a zavražděných v Auschwitz;

– 248 svazků dokumentace Zentralbau-
leitung der Waffen SS und Polizei
Auschwitz (Hlavní stavební správa
Waffen SS a policie w Auschwitz),
obsahující technickou dokumentaci
a plány budovy a přístavby tábora
a táborové infrastruktury jakož i plány
přestavby města Osvětim;

Archiv Státního Muzea Auschwitz-Birkenau

Konzentrationslager Auschwitz Nr. des Lager-B. B. 100, 39306

Name und Vorname: **Polanski, Karol**, Kasten: **100, 39306**

geb. 23.11.1907 in: **Polkowice, Kr. Lem.**

Wohnort: **Polkowice, Post. Gostowice, Kr. Jastrzebie, Dist. Lodz.**

Beruf: **Lehrer**

Staatsangehörigkeit: **Polen-Polen**

Heute der Elter: **Josef, Josef, geb. Hermann**

Wohnort: **Polkowice, Robert Kohler, Nr. 35, Kr. Lem., Postbezirk**

Name der Ehefrau: **Wendula geb. Zaluska**

Wohnort: **Hleschew, W.K.**

Kinder: **BRUNO, Altesste Tochter der Familie oder der Elter, 24**

Verbildung: **4. Kl. p. Tolstuch, 8 Kl. u. m. 2. J. Gymn.**

Hinterlassenschaft: **20 Zfr. Post in Litzmannstadt von 1935-1936**

Empfangen: **kein**

Ordnung: **1.79** Name: **OSTRIL** Haar: **blond** Gesicht: **oval**

Hautfarbe: **hell** Bart: **keine** Ohren: **oval** Ohren: **1.79**

Sprache: **Poln.** Augen: **blau-grün** Zähne: **5 Schließen**

Arbeitsfähigkeit oder Arbeitszeit: **24.00**

Bestandene Krankheiten: **keine**

Bestimmungsnummer: **kein**

Verhaftet am: **16.1.1942** in: **Polkowice**

1. Mal eingekerkert: **6.2.1942** 2. Mal eingekerkert:

Bestimmte Dienststelle: **2. Lager**

Ordnung: **Verfahren des Lagerdirektors mit Bestätigung in einer Ill. 100.**

Personennummer: **kein**

Wichtige Funktionen: **keine**

Hinrichtung v. Untersuchungen: **keine**

Kriminelle Verurteilung: **keine**

Politische Verurteilung: **keine**

Ich bin darauf hingewiesen worden, dass meine Bestrafung wegen strafrechtlicher Unschuldlosigkeit erfolgt, wenn sich die obigen Angaben als falsch erweisen sollten.

Der Lagerinspektor KL-An

Stanislaw Harman
22.11.1942

Archiv Státního muzea Auschwitz-Birkenau

- **64 svazky dokumentace** SS Hygiene Institut (Ústavu hygieny SS);
- **16 svazků personálních akt** vězňů;
- **8 tisíc dopisů a dopisnic** odeslaných z tábora;
- **800 tisíc obrázků na mikrofilmu** (hlavně táborové dokumenty zachycené na mikrofilmu, nebo dokumenty pocházející z jiných zdrojů);
- **více než 2 tisíce nahrávek** vzpomínek a svědeckých výpovědí jiných vězňů;
- **více než 1 tisíc videokazet** s válečnou tematikou a týkající se tábora;
- **cca 130 filmů** dokumentárních, hraných, krátkometrážních s válečnou tematikou (filmová páska);
- **161 svazků souboru „Prohlášení“**, obsahujících nad 3,5 tisíce svědeckých výpovědí bývalých vězňů koncentračních táborů, nucených

- pracovníků, obyvatelstva Osvětimi atd., celkem nad 30 tisíc stran;
- **251 svazků souboru „Vzpomínky“**, obsahujících přes 1,4 tisíce vzpomínek bývalých vězňů koncentračních táborů, nucených pracovníků, obyvatelstva Osvětimi atd., celkem nad 45 tisíc stran;
- **78 svazků soudních akt** velitele tábora Rudolfa Hösse, a táborové posádky KL Auschwitz, celkem cca 16 tisíc stran;
- **192 svazky souboru „Anketa“**, vyplněné bývalými vězni, cca 20 tisíc stran;
- **27 svazků tematických anket**, provedených mezi bývalými vězni, celkem cca 8 tisíc stran;
- **7 svazků akt a svědeckých výpovědí týkajících se evakuace** vězňů KL Auschwitz v 1945 roce, více než tisíc stran.

Součástí sbírek Archivu Muzea je mezi jinými originální táborová dokumentace: (nahore) personální karta polského vězně zatčeného za odbojovou činnost; část výkazu zemřelých vězňů pocházející z tzv. Knihy denního stavu tábora Auchwitz.

-56-		58	13465
34	2. J. jud. 22117	Goldman Samuel	geb. 12.4.97
5	34929	Barthelme Stanislaw	• 23.8.14
6	36037	Goldman Wilhelm	• 6.10.91
7	36330	Flack Josef	• 19.1.23
8	36655	Fischer Fritz	• 21.9.18
9	36655	Agler Hermann	• 11.11.97
40	36751	Flack Alexander	• 7.5.59
1	37196	Zucubenko Zora	• 11.9.24
2	37323	Gerezyński Leo	• 4.7.05
3	38166	Gzinde Johann	• 25.10.04
4	38708	Leibka Jakob	• 3.1.91
5	38725	Lewy Zdziszek	• 10.4.91
6	39274	Wittner Rudolf	• 9.4.05
7	39567	Geldobinder Wenzel	• 3.1.04
1	3763	Stankowiczek Stefan	• 1.1.23
9	2170	Stankowiczek Stefan	• 11.11.97
			107
			73338
Sturuzangor am 23 Juni 1942			19
Stärke zum Abendbrot am 23 Juni 1942			73379
			20.11.1942
Stärke vom 23 zum 24 Juni 1942			
Bestandene Köstlinge			
1	Frz. jud. 21120	Zuker Stefan	geb. 12.1.10
2	2150	Acumban Shaw	• 1.1.02
3	29149	Abels Eugen	• 21.10.15
4	29151	Wizniewski Julius	• 9.1.09
5	2941	Wagner August	• 1.5.02
6	29910	Wiel Josef	• 29.9.95
7	29992	Wiel Zdzislaw	• 20.5.08
			73377

Archiv Státního muzea Auschwitz-Birkenau

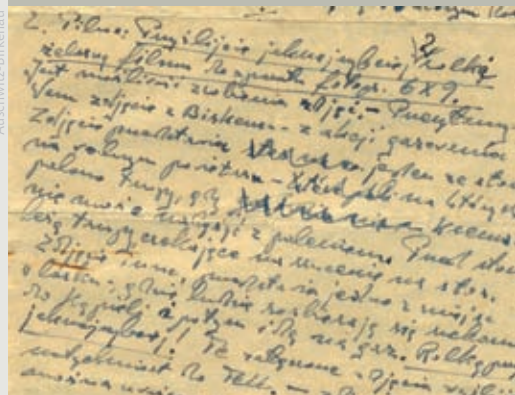
KONTAKT S BÝVALÝMI VĚZNI

SHROMAŽĎOVÁNÍ INFORMACÍ O BÝVALÝCH VĚZNÍCH

Sekce pro spolupráci s bývalými vězni působí při navazování a udržování spolupráce s bývalými vězni, shromažďuje a zpracovává materiály, které se jich týkají. Zaměstnanci sekce se rovněž zabývají tvorbou rejstříků jmen a čísel bývalých vězňů na základě archivních materiálů z poválečné doby (svědecké výpovědi, vzpomínky, soudní výpovědi). Mimo to se zabývají sepsáním svědeckých výpovědí vězňů a osob pomáhajících vězňům tábora, provádí archivní rešerše, provádí badatelskou a edukační činnost.

Fragment motáku poslaného Józefem Cyrankiewiczem a Stanisławem Kłodzińskim 4. září 1944 odbojové organizaci do Krakova, informující o poslání fotografií z „akce plynování“ a o možnosti pořízení dalších snímků.

Archiv Státního muzea Auschwitz-Birkenau

INFORMACE O BÝVALÝCH VĚZNÍCH

Ti, kteří chtějí získat informace o bývalých vězňích, se mohou na Informaci obrátit osobně nebo písemně. Zaměstnanci Informace poskytují odpovědi na základě zachovaných táborových dokladů. Bohužel, po značné části obětí nezůstaly žádné písemné stopy – převážná většina do-

kumentace byla zničena Němci ještě před osvobozením tábora, také většina deportovaných do tábora nebyla nikdy zavedena do táborové evidence (týká se to hlavně Židů, kteří byli ihned po příjezdu do tábora odsuzováni esesmany na smrt v plynové komoře).

ELEKTRONICKÁ DATABÁZE

Tvoření elektronické databáze je důležité pro uchování paměti o vězňích a zavražděných lidech. Současně v databázích, jež jsou neustále zpracovávány, se nachází nad půl milionu

údajů pocházejících z 56 souborů táborových dokladů. Elektronická databáze umožňuje rychlý přístup k požadovaným informacím a analýzu vyhledávaných pramenů na obrazovce počítače.

KNIHOVNA

Knihovní sbírky jsou spojeny s profilem Muzea. Shromážděné publikace se týkají hlavně dějin 2. světové války, holocaustu, věznic a koncentračních táborů se zvláštním upozorněním na KL Auschwitz, antisemitismus a rasismus. Značná část z více než 30 tisíc svazků knihovny se skládá z publikací zabývajících se odbojovou činností během 2. světové války, dějinami Třetí říše a problematikou neonacismu. Důležitou součástí sbírek jsou publikace věnované dějinám a tradici židovského národa.

Kromě dokumentární literatury a vědeckých prací sbírky zahrnují krásnou literaturu (vzpomínky, romány, novely, básně, dramata), mapy, atlasy, encyklopedie, slovníky a časopisy. Kni-

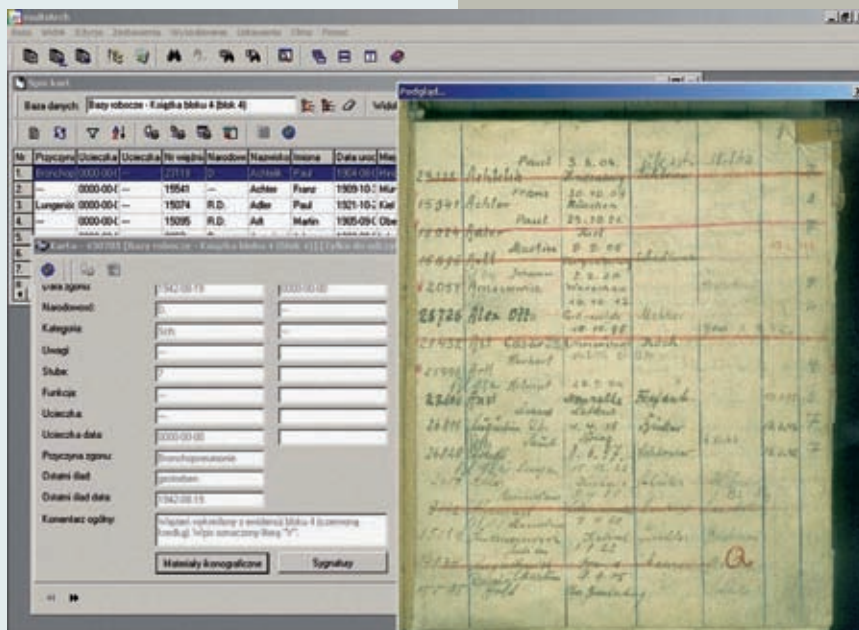
hy a časopisy v období Třetí říše tvoří zvláštní sbírku.

Archiv Státního muzea Auschwitz-Birkenau

Po válce byly na území tábora nalezeny poznámky zapsané během války vězňi tzv. Sonderkomanda – skupinou vězňů nucenou k spalování v krematoriích mrtvol zavražděných. Kromě svědeckých výpovědí vězňů jsou tyto dokumenty důležitým důkazním materiálem týkajícím se zločinů spáchaných nacisty. Na fotografii jsou viditelné fragmenty rukopisu neznámého autora. Manuskript napsaný v jazyce jidiš popisující mezi jinými proces vyhlazování Židů v plynových komorách byl vykopán poblíž zřícenin plynové komory č. III v roce 1952.

Zaměstnanci sekce zpracovávající Databáze jsou zodpovědní za tvoření elektronických databází vězňů a deportovaných do KL Auschwitz.

ÚDRŽBA SBÍREK A MUZEJNÍCH PŘEDMĚTŮ

KONZERVAČNÍ ODDĚLENÍ MÁ VE SVÉ PĚČI NAD 150 ZACHOVANÝCH MUZEJNÍCH OBJEKTŮ, CCA 300 ZŘÍCENIN, V TOM ZŘÍCENINY KREMATORIÍ A PLYNOVÝCH KOMOR V BIRKENAU, VÍCE NEŽ 13 KM TÁBOROVÉHO OPLOCENÍ, 3,6 TISÍCE BETONOVÝCH SLOUPŮ A MNOHO JINÝCH ROZMANITÝCH ZAŘÍZENÍ.

Konzervátorská dílna muzea zajišťuje péči o více než 150 nemovitých objektů (např. táborových budov, baráků), kolem 300 zřícenin, hlavně důležitých historických památek – zřícenin plynových komor a krematorií v Birkenau, o více než 13 km táborového oplocení, 3,6 tisíce betonových sloupů a mnoho jiných rozmanitých zařízení. Na téměř 200 hektarech plochy se nachází kilometry zpevněných cest, melioračních kanálů, železnice, vlečka a vykládací

rampa, dvě čistírny odpadních vod, protipožární nádrže apod. Konzervována je také nízká zeleň a historický poválečný porost (v tom les o výměře 20 ha).

Údržbářská četa pečuje o archivní doklady, předměty denní potřeby, fotografie, umělecká díla. Muzejní sbírkový fond tvoří cca 2 tisíce děl výtvarného umění vzniklých v období války a cca 4 tisíce uměleckých děl vytvořených po válce. Všechna díla jsou postupně restaurována.

Spolupráce s vysokými školami (Univerzitou Mikolaje Koperníka v Toruni, Akademiemi krásného umění v Krakově a ve Varšavě, Fachhochschule v Kolíně v Německu, ze Slezskou vysokou technickou školou a Svatokřížskou vysokou technickou školou, Hlavní školou venkovského hospodářství ve Varšavě) umožňuje přípravu novátorských renovačních projektů a rovněž organizaci odborných studentských praxí.

KONZERVAČNÍ DÍLNA

Konzervační dílna založená v roce 2002 patří mezi nejmodernější a nejlépe vybavená vědecká pracoviště v Polsku. Zaměstnanci údržbářské čety splnili několik důležitých úkolů: očistili a zabezpečili více než 80 tisíc kusů bot, které byly esesmany odebrány deportovaným do Auschwitz; restauraci byly podrobeny kovové

součásti krematorií z Birkenau, gynecologické křeslo z výzkumného pracoviště německého lékaře Clauberga, několik desítek kufrů, kresby, grafiky a malby – část z nich lze nyní uvidět na výstavách v Polsku a v zahraničí. Byla také provedena konzervace originálních písemností uchovávaných v Archivu muzea.

ZPRACOVÁVÁNÍ DĚJIN AUSCHWITZ A BADATELSKÁ ČINNOST

Historikové muzea se zabývají výzkumem historie tábora Auschwitz. Jejich badatelská činnost je zaměřena na 3 témata:

- přibližování identity obětí;
- zpracovávání doposud málo pro-

zkoumaných otázek týkajících se jednotlivých částí tábora a struktur SS napojených na tábor;

- edici pramenů týkajících se dějin Auschwitz.

Konzervátorské laboratoře.

Foto: Kyszař Domasik

Jedna z táborových strážních věží. Konzervátorské oddělení věnuje péči jak muzejním objektům, tak i táborovému areálu.

Renovační práce prováděné v jednom z táborových baráků v Birkenau.

Foto: Mieczysław Ściec
Foto: Nel Jastrzębłowska

Výzkumné práce byly započaty v polovině 50-tých let XX. století. Počáteční práce se věnovaly zveřejnění základních historických pramenů týkajících se tábora a vzpomínek vězňů a také zpracování jednotlivých témat týkajících se Auschwitz. Prvním důležitým úspěchem bylo zpracování *Chronologie událostí v koncentračním táboře Osvětim-Březinka*, jejíž autorkou byla Danuta Czech. Tato vědecká práce byla po aktualizaci a doplnění zveřejněna jako samostatná publikace v Německu v roce 1989, a následně v Polsku (1992), ve Spojených státech amerických (1997) a v Itálii (2006).

V druhé polovině 60-tých let a v 70-tých letech se vědci muzea soustředili na výzkum problematiky: pobočných táborů KL Auschwitz, táborového odbojového hnutí a tábora Birkenau. Souběžně byly hledány odpovědi na širší okruh otázek: pracovní nasazení vězňů KL Auschwitz (Franciszek Piper), evakuace, likvidace a osvobození tábora (Andrzej Strzelecki).

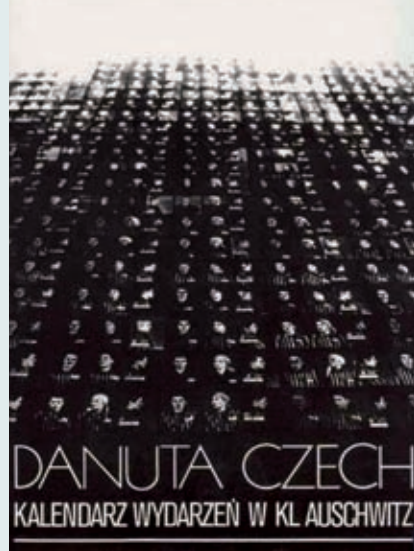
V dalších letech byly započaty vědecké práce zpracovávající další tematiku týkající se jak všeobecné historie tábora, tak i podrobnějších otázek. V důsledku výzkumné činnosti vznikly mnohosvazkové publikace, např.: *Úmrtí knihy z Auschwitz. Pamětní kniha. Cikáni v koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau*, rovněž tři nezávislé *Pamětní knihy*, věnované Polákům: *Pamětní kniha. Transporty Poláků z Varšavy do KL Auschwitz 1940-1944*, *Pamětní kniha. Transporty Poláků do KL Auschwitz z Krakova a jiných míst jižního Polska 1940-1944*, *Pamětní kniha. Transporty Poláků z Radomi a jiných míst kieleckého kraje 1940-1944*.

Autoři Pamětních knih analyzovali nejen početní stav transportů, úmrtnost

v táboře, ale také se snažili – kdekoliv to bylo možné – rekonstruovat životopisy jednotlivých osob. Podobné pravidlo bylo přijato v případě kolektivní práce pod názvem: *Lidé dobré vůle. Pamětní kniha občanů osvětimského kraje, poskytujících pomoc vězňům KL Auschwitz* (redakce Henryk Świeboccki) a dvou albech: v kolektivní práci, která se věnuje Židům z ghetta Będzin, deportovaným do Auschwitz, pod názvem *Než odešli*, a také v publikaci zabývající se dětmi *Nesmíme na ně zapomenout. Nejmladší oběti KL Auschwitz* (Helena Kubica).

Jiné důležité problémy zpracovávají historiky Muzea: počet obětí KL Auschwitz (Franciszek Piper), zprávy uprchlíků z KL Auschwitz (Henryk Świeboccki), loupež majetku obětí (Andrzej Strzelecki), pobočný tábor Buna a dějiny IG Farbenindustrie (Piotr Setkiewicz), zločinné lékařské pokusy (Irena Strzelecka), dějiny jednotlivých částí tábora (Irena Strzelecka), osud Židů deportovaných Do Auschwitz z Lodžského ghetta (Andrzej Strzelecki), vyhlazování v Auschwitz Poláků vysídlených z Zamojszczyzny v letech 1942-1943 (Helena Kubica), osud Romů v okupované Evropě a jejich vyhlazení v Auschwitz (Wacław Długoborski), Svědkové Jehovovi v KL Auschwitz (Teresa Wontor-Cichy), životopisy členů odbojového hnutí, a také životopis rytmistra Witolda Pileckého a podporučníka Stefana Jasienského (Adam Cyra).

Výsledkem dlouholeté badatelské činnosti Muzea je rozsáhlá pětisvazková publikace v několika jazycích *Auschwitz 1940-1945. Klíčové otázky z dějin tábora*.

Mezi nejdůležitější vědecké publikace zpracovávající téma dějin KL Auschwitz patří *Chronologie událostí v KL Auschwitz* napsaná Danutou Czech, odborným pracovníkem Muzea.

Výsledkem mnoholeté badatelské činnosti historičky Heleny Kubicy je album *Nesmíme na ně zapomenout*, věnované dětem deportovaným do KL Auschwitz, ze kterých většina byla nacisty zavražděna přímo po přejezdu do tábora.

EXPOZICE A UCHOVÁVÁNÍ PAMĚTI

ZVLÁŠTNÍ CHARAKTER MUZEA AUSCHWITZ

ORIGINÁLNÍ AREÁL, OBJEKTY, ZŘÍCENINY A STOPY SPÁCHANÝCH NA TOM MÍSTĚ ZLOČINŮ HOLOCAUSTU A GENOCIDY TVOŘÍ VYJÍMEČNOST TOHOTO MÍSTA. NACHÁZÍ SE TADY ÚZEMÍ S LIDSKÝM POPELEM; ZŘÍCENINY PLYNOVÝCH KOMOR A KREMATORIÍ, MÍSTA, KDE SE KONALY LÉKAŘI SS PROVÁDĚNÉ SELEKCE; CESTY, KTERÉ ABSOLVOVALI LIDÉ VEDENI NA SMRT DO PLYNOVÝCH KOMOR, MÍSTA, NA KTERÝCH CELÉ RODINY OČEKÁVALY NA SMRT; MÍSTA, NA KTERÝCH PROPUKLY VZPOURY VĚZŇŮ A MÍSTA POPRAV.

Foto: Etilla Forychlarz

Fotografie Židů deportovaných do Auschwitz nalezené v areálu tábora po osvobození. Fragment expozice v budově bývalých táborových lázní v Birkenau.

Hlavní expozice na území bývalého KL Auschwitz I

První hlavní expozice byla otevřena v bývalých vězeňských blocích na území bývalého Auschwitz I v roce 1947. V roce 1955 vznikla nová expozice, která – s několika změnami – existuje do dnešního dne.

Expozice popisuje dvě základní funkce KL Auschwitz: **koncentračního tábora** pro vězně různých národností, a také **největšího centra hromadného vraždění** evropských Židů.

KONCENTRAČNÍ TÁBOR

Expozice ukazuje životní podmínky vězňů Auschwitz, kteří hynuli v táboře vysílením těžkou prací, hladem a podvýživou, na následky pokusů, trestů, týrání nebo byli popraveni. V expozici se nachází mezi jinými fotografie vězňů, kteří zahynuli v táboře, doklady a umělecká díla s táborovou tematikou. V bývalém táborovém bloku 11, ve kterém se za války nacházela táborová věznice, jsou místnosti a celý zachované v originální podobě a blok je dnes zpřístupněný pro návštěvníky. Do dnes existují cely, ve kterých byli vězněni vězni a také lidé, kteří nebyli vězni tábora, ale byli zatčeni za pomáhání vězňům. V některých místech na stěnách, dveřích a na parapetech jsou viditelné kres-

by a nápisy z období existence tábora. V tomto bloku se rovněž nalézají expozice týkající se táborového odbojového hnutí, trestů a poprav v táboře a také popisující osud politických vězňů. V trestních celách, které se nacházely v podzemí, byli esesmany zavíráni vězni za nedodržení táborového řádu. Počínaje od roku 1941 tam byli umístováni vězni odsouzení k smrti vyhladověním. V tomto podzemí zahynul mezi jinými Maximilián Kolbe, polský řeholník, který obětoval svůj život, aby zachránil jiného vězně – zastoupil odsouzeného k smrti hladem a zemřel místo něho. V těchto sklepních místnostech se na podzim roku 1941 konal první pokus hromadného usmrcení lidí pomocí cyklonu B provedený esesmany.

Foto: ryszard Domasik

V expozici Muzea se nachází jeden z nejotřesnějších důkazů zločinů – téměř 2 tuny vlasů zavražděných žen.

Foto: Stanislaw Mironot

Plynová komora č. I na území Auschwitz I. Dnešní stav.

CENTRUM MASOVÉHO VYHLAZOVÁNÍ EVROPSKÝCH ŽIDŮ

Expozice ilustruje průběh vyhlazovacího procesu, počínaje od přivezení Židů na táborovou rampu, přes selekci prováděnou lékaři SS po smrt v plynových komorách. Jedním z nejhroznějších důkazů zločinů spáchaných v táboře jsou téměř 2 tuny vlasů obětí. Jiným hrůzostrašným důkazem zločinů jsou

originální věci patřící deportovaným lidem, nalezené po osvobození: tality, brýle, kufry s adresami a jmény obětí, boty, protézy, dětské oblečení, misky. Je to jen nevelká část majetku zavražděných Židů, kterou velení tábora nestihlo odeslat do Třetí říše nebo zničit před evakuací tábora.

UCHOVÁNÍ PAMÁTKY TÁBORA BIRKENAU

Z OHLEDU NA FAKT, ŽE VĚTŠINA OBĚTÍ TÁBORA AUSCHWITZ BYLA ZAVRAŽDĚNA V AUSCHWITZ II-BIRKENAU, BYLO ROZHODNUTO NETVOŘIT TAM EXPOZICI A NECHAT AREÁL V PŮVODNÍM STAVU.

Jediná výstava existující na území Birkenau byla zahájena v 2001 roce a nalézá se v budově tzv. Sauny, ve které byli během války nově přivezeni vězni evidováni a procházeli dezinfekcí. Funkci a historii objektu lze poznat během prohlídky jednotlivých následujících místností, které se prochází stejným směrem, jakým byli nuceni jít vězni. V poslední místnosti se nachází téměř 2 tisíce fotografií, které byly nalezeny po osvobození tábora, jež s sebou do tábora přivezli Židé deportovaní do Auschwitz.

Na území Birkenau se rovněž nachází památník na počest obětí tábora.

V roce 2005 byla zvěčněna dvě tragická místa, spojená s historií deportací a genocidy:

- areál, ve kterém se nacházela první plynová komora v Birkenau zřízena Němci na jaře 1942, zvaná „Červený domek“;
- železniční vlečka, jež se nacházela mezi tábory Auschwitz a Birkenau (tzv. Judenrampe), na které v rozmezí jara 1942 do května 1944 zastavovaly transporty Židů, Poláků a Romů deportovaných do tábora. Na tomto místě byly také lékaři SS prováděny selekce Židů přivezených do tábora.

NÁRODNÍ EXPOZICE

Na území bývalého tábora Auschwitz I se nachází rovněž jiné stálé výstavy – tzv. národní expozice, počátečně vznikající z iniciativy bývalých vězňů, sdružených v Mezinárodním osvětivském výboru, pocházejících z různých států. Jejich účelem je popularizace vědy o nacistické okupaci států, ze kterých byli lidé deportovaní do Auschwitz a prezentace jejich osudů.

První taková expozice vznikla v roce 1960. V rozmezí několika desítek let byly některé zlikvidovány, jiné byly částečně nebo zcela změněny, vznikaly rovněž nové. Autory jsou kolektivy specialistů, ustanovené jednotlivými státy, ze kterých pocházely oběti Auschwitz. Vznikají ve spolupráci s Muzeem a jsou také schvalovány Mezinárodní osvětivskou radou.

Foto: Jarko Mensfeld

Birkenau. Zříceniny plynové komory a krematoria č. III.

Foto: Jarko Mensfeld

Birkenau. Památní tabule u rampy, u které se zastavovaly vlaky s deportovanými do tábora. V prvním plánu německé fotografie pořízené v období války.

Foto: Ryszard Domasik

Stěna smrti, u které nacisté zastřelili několik tisíc lidí.

Foto: Wiesław Zieliński

Fragment bývalého tábora
Auschwitz II-Birkenau.

Viditelné baráky sektoru karantény
a pozůstatky jiných vězeňských baráků.

Foto: Jarko Wensfelt

Fragment výstavy „Ošizení občané.
Na památku obětí Holocaustu z Maďarska“.

Foto: Tomasz Pleśzka

Hlavním cílem činnosti Nakladatelství
je uchování paměti o obětech tábora,
dokumentování holocaustu a zločinů
spáchaných nacisty v táboře
a šíření znalostí o Auschwitz.

Současně jsou návštěvníkům zpřístupněny následující expozice:

- „Utrpení, boj a genocida Židů v letech 1933-1945“;
- „Boj a utrpení polského národa v letech 1939-1945“;
- „Genocida Evropských Romů“;
- „Tragický osud slovenských Židů“;
- „Vězni z českých zemí v KL Auschwitz“;
- „Ošizení občané. Na památku obětí Holocaustu z Maďarska“;
- „Deportování z Francie do KL Auschwitz“;
- „Belgie 1940-1944. Okupace a deportace do KL Auschwitz“;
- „Pronásledování a deportace Židů z Nizozemska v letech 1940-1945“;
- a rovněž expozice připravené následujícími státy: Rakouskem, Jugoslávií, Ruskem (během aktualizace), Itálií.

PUTOVNÍ A PERIODICKÉ VÝSTAVY

V průběhu více než 60 let své existence Muzeum připravilo téměř 300 časových a putovních výstav. Vidělo je 15 milionů lidí. Kromě Polska byly expozice prezentovány mezi jinými v:

Rakousku, ve Velké Británii, bývalém Československu, Německu, Izraeli, Japonsku, Nizozemsku, Švýcarsku, Švédsku, USA, Maďarsku, Itálii a bývalém Sovětském svazu.

NAKLADATELSTVÍ

NAKLADATELSTVÍ VYDALO CELKEM NĚKOLIK SET PUBLIKACÍ
V CELKOVÉM NÁKLADU CCA 8 MILIONU EXEMPLÁŘŮ.

Hlavním cílem Nakladatelství je zachování paměti o obětech tábora, dokumentace holocaustu a zločinů spáchaných nacisty v táboře a šíření znalostí o Auschwitz.

Nakladatelství publikuje vědecké a populárně vědecké práce, krásnou literaturu, vzpomínky, alba, katalogy, průvodce, básně, plakáty a dokumentární filmy v různých jazycích.

Mezi nejdůležitější publikace Nakladatelství patří: *Chronologie událostí v KL Auschwitz* a také pětisvazková souhrnná monografie, zabývající se historií tábora Auschwitz pod názvem *Auschwitz 1940-1945. Klíčové otázky z dějin tábora* v několika jazykových verzích.

Počínaje od roku 1957 vychází tiskem vědecké periodikum – *Osvětimské sešity*

(v polské a anglické verzi) – obsahující výsledky badatelského výzkumu vědeckých pracovníků Muzea a jiných badatelů rozmanitých aspektů dějin tábora.

Od 1994 roku je publikován také informační bulletin PRO MEMORIA, časopis orientovaný na předávání informací o činnosti muzea v širším vědeckém, politickém a společenském kontextu muzejní činnosti. V odlišnosti od *Osvětimských sešitů*, které jsou časopisem vědeckého charakteru, PRO MEMORIA je určen pro širokou čtenářskou obec: od badatelů až po žáky středních škol.

Všechny publikace je možno koupit na místě, v prodejnách nalézajících se v areálu Muzea, a také prostřednictvím internetu v internetovém knihkupectví (www.auschwitz.org.pl).

INTERNET

Internetové stránky Muzea (www.auschwitz.org.pl) umožňují poznání historie KL AUSCHWITZ a přístup k archivním pramenům se jmény více než 100 tisíc vězňů zavražděných v KL Auschwitz, napomáhá přípravě návštěvy muzea – ve webových stránkách naleznete přístupné informace týkající se příjezdové cesty, cen, rezervace průvodcovských služeb a ubytování v Osvětimi.

Na webových stránkách je také prezentována činnost a nabídka Mezinárodního střediska pro vzdělávání o Auschwitz a holocaustu. Kromě toho jsou na Internetu přístupné aktuální informace o důležitých událostech v Památníku, o struktuře Muzea, popis činností jednotlivých oddělení a také

galerie dokumentárních a současných fotografií.

POČET NÁVŠTĚVNÍKŮ PODLE KONTINENTŮ V ROCE 2009

Už několik let areál bývalého tábora navštěvuje ročně milion osob z celého světa.

EDUKAČNÍ ČINNOST MEZINÁRODNÍ STŘEDISKO PRO VZDĚLÁVÁNÍ O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTU (POLSKÁ ZKRATKA MCEAH)

MCEAH ORGANIZUJE POSTGRADUÁLNÍ STUDIUM, SEMINÁŘE, TÉMATICKÉ KONFERENCE, STUDIJNÍ POBYTY, VÝJEZDY, WORKSHOPY A VZDĚLÁVACÍ TÁBORY PRO PEDAGOGY A STUDENTY Z POLSKA A ZE ZAHRANIČÍ. PŘEDNÁŠKY A WORKSHOPY JSOU VEDENY VĚDECKÝMI PRACOVNÍKY MUZEA A PROFESORY VYSOKÝCH ŠKOL. MCEAH JE ZODPOVĚDNÉ ROVNĚŽ ZA KOORDINACI CESTOVNÍHO RUCHU.

Dne 27. ledna 2005, během slavnostního 60-tého výročí osvobození tábora podepsalo několik set bývalých vězňů zakladatelský akt Mezinárodního střediska pro vzdělávání o Auschwitz a holocaustu. Středisko bylo oficiálně založeno polským ministrem kultury v květnu toho roku.

Jednou z nejdůležitějších forem čin-

nosti Střediska je spolupráce s mládeží a s učiteli z Polska a zahraničí a také se zahraničními vědeckými ústavy.

V rámci edukační činnosti Středisko organizuje mezi jinými přednášky, muzejní lekce, workshopy, konference pro učitele, symposia a filmové prezentace, kreslířské a literární soutěže s táboremovou tematikou.

Webové stránky Muzea přitahují pozornost internetů z celého světa, kteří chtějí poznat historii Auschwitz.

Mezi hlavní činnosti Vzdělávacího střediska patří spolupráce s mládeží. Studenti střední školy z Moskvy během prohlídky romské výstavy.

Foto: Škola č. 653 z Moskvy

MCEAH ORGANIZUJE MEZI JINÝMI:

– POSTGRADUÁLNÍ STUDIUM

3-semestrální postgraduální studium pro učitele, schválené státními školskými orgány, organizované ve spolupráci s Pedagogickou Akademií z Krakova. Táborová problematika v interdisciplinárním pojetí je prezentována v souvislosti s historií nacistického teroru a genocidy: hlavně Židů, a také Poláků, Romů (Cikánů) a jiných obětí. Navazující na genezi a vývoj totalitních režimů se studium zabývá

analýzou následujících jevů: rasismem, antisemitismem a intolerancí. Studium se rovněž zabývá klíčovými otázkami 2. světové války a jejími následky, dějinami a kulturou židovského národa a problematikou spojenou s výše uvedenými otázkami v literatuře, uměleckých dílech a ve filozofii.

Workshopy jsou vedené známými historiky, sociology, literárními vědci a jinými zástupci humanitních věd a také vědeckými pracovníky Muzea.

– SEMINÁŘE

Několikadenní setkání s učiteli humanitních předmětů, vychovateli a katechety gymnázií a středních škol, které má za účel lepší přípravu mládeže na návštěvu Muzea. Program semináře zahrnuje: přednášky popisující osud jednotlivých národních skupin, projekce filmů s tematikou spojenou s Auschwitzem a holocaustem, přednášky v Archivu

a ve Sbírkovém oddělení a také studijní prohlídku bývalého tábora.

– TÉMATICKÉ KONFERENCE

Jednodenní tématická konference, týkající se nejdůležitějších událostí v historii tábora, určená pro učitele, absolventy školení organizovaných MCEAH, kteří mají zájem o prohloubení znalostí o holocaustu a 2. světové válce. Konference rozšiřují témata probíraná na seminářích a během studií. Jsou rovněž příležitostí k výměně názorů na téma výuky mládeže.

– SEMINÁŘE A STUDIJNÍ POBYTY PRO PEDAGOGY A STUDENTY Z POLSKA A ZE ZAHRANIČÍ

Semináře a studijní pobyty umožňují poznání historie Auschwitzu na pozadí historie německé okupace Polska a Evropy. V závislosti na věku, zájmech a očekáváních účastníků jsou připravovány pro každou skupinu zvláštní soubory probíraných otázek.

Foto: Barosz-Bartyzel

Mezinárodní seminář pro evropské učitele.

PROHLÍDKA BÝVALÉHO VYHLAZOVACÍHO TÁBORA

AUSCHWITZ – MÍSTO DŮLEŽITÉ PRO DNEŠNÍ SVĚT

DOPOSUD MUZEUM A PAMÁTNÉ MÍSTO NAVŠTÍVILO VÍCE NEŽ 30 MILIONŮ OSOB Z CELÉHO SVĚTA.

Krátce po osvobození se bývalý koncentrační a vyhlazovací tábor stal Památným místem, neobvykle důležitým pro dnešní svět. Svědčí o tom stále se zvyšující počet návštěvníků – doposud Muzeum navštívilo více než 30 milionů osob z celého světa. Počínaje od

90-tých let XX. století se návštěvnost stále zvyšuje. V současné době ročně navštívuje Muzeum téměř milion lidí z více než sta států. Nejpočetnější skupinu tvoří Poláci, a rovněž Američané, Britové, Italové, Němci, Francouzi a Izraelci.

Vzdát hold obětem přijíždí rovněž mnozí politici a vůdci států, kteří považují návštěvu muzea za svou morální povinnost. Toto památné místo je považované za jednu z nejdůležitějších výstrah pro lidstvo. Władysław Bartoszewski, bývalý vězeň tábora řekl: „Osvětím je největším v dějinách lidstva hřbitovem bez hrobů, na kterém nelze položit kámen nebo květiny na počest jednotlivého člověka. Je hřbitovem bez hrobů, poněvadž popel rozfoukal dým pod nebem. To nás činí zodpovědnými ...“.

Foto: Mezinárodní oděvní setkání mládeže v Osvětimi

Každý rok Památné místo Auschwitz-Birkenau navštívuje milion osob z celého světa. Průvodcovské služby poskytují průvodci oprávnění muzeem Auschwitz.

OTEVÍRACÍ DOBA

Muzeum je otevřeno 7 dnů v týdnu v hodinách:

8:00 – 15:00	prosinec – únor
8:00 – 16:00	březen, listopad
8:00 – 17:00	duben, říjen
8:00 – 18:00	květen, září
8:00 – 19:00	červen – srpen

Výše popsaná otevírací doba se týká prohlídky areálu bývalého tábora. Informace o bývalých vězňích, Archiv, Sbírkové oddělení, knihovna, správa Muzea a jiná oddělení jsou otevřeny (kromě svátečních dnů) denně od pondělí do pátku od 7:00 do 15:00. Dne 1. ledna, 25. prosince a prvního dne Velikonoc je muzeum zavřeno.

PROHLÍDKA MUZEA – HLAVNÍ INFORMACE

DÉLKA POBYTU V MUZEU ZÁVISÍ NA INDIVIDUÁLNÍM ZÁJMU NÁVŠTĚVNÍKŮ, ALE MINIMÁLNÍ ČAS NEZBYTNÝ K SEZNÁMENÍ SE S EXPOZICEMI V AREÁLU OBOU ČÁSTÍ MUZEA ČINÍ CCA 3,5 HODINY. V PŘÍPADĚ PROHLÍDKY S PRŮVODCEM JE MOŽNO VYBRAT STANDARDNÍ PROHLÍDKU (KOLEM 3,5 HODINY), STUDIJNÍ PROHLÍDKU (KOLEM 6 HODIN) NEBO PROHLÍDKU DVOUDENNÍ.

Do areálu Památníku je vstup volný. Návštěvníci si mohou prohlédnout expozice a některé původní objekty na území obou bývalých táborů: Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau. Část budov v areálu Auschwitz I není zpřístupněna, většinu budov v Birkenau je možno navštívit.

Kromě míst, jež se nacházejí v areálu Památného místa, je patřičné nezapomínat na 4 důležitá místa, která se nacházejí v určité vzdálenosti od bývalých táborů:

- místo, na kterém se nacházela první plynová komora v Birkenau – tzv. Červený domek (vzdálené několik set metrů od severní hranice Birkenau);
- místo, na kterém se nacházela druhá plynová komora v Birkenau – tzv. Bílý domek (vzdálené několik set metrů od západní hranice Birkenau);
- železniční vlečka (tzv. Judenrampe), na kterou byly přiváženy transporty Židů, Poláků a Romů deportovaných do tá-

Bývalý tábor Auschwitz I.

Bývalý tábor Auschwitz II-Birkenau.

- bora (nacházející se mezi Auschwitz I a Birkenau, kolem 1,5 km od táborů);
- masový hrob vězňů, kteří zahynuli těsně před a ihned po osvobození Auschwitz.

V oblasti péče Památníku jsou místa, jež se nalézají v jisté vzdálenosti od bývalých táborů Auschwitz I (A) a Auschwitz II-Birkenau (B):

- místa, na kterých se nacházely 2 první plynové komory v Birkenau (1, 3);
- železniční vlečka, na které se zastavovaly transporty s deportovanými (4);
- obelisk na počest zavražděných sovětských zajatců (2);
- hromadný hrob vězňů, kteří zemřeli těsně před a ihned po osvobození (5).

AREÁL BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ I

Na území bývalého tábora Auschwitz I byl během války utvořen esesmany první tábor pro muže (1940) a pro ženy (1942), tady se konaly první pokusy usmrcování lidí pomocí Cyklonu B, na tom místě se konaly vraždy Židů přivezených prvními transporty,

zde byly prováděny zločinné lékařské pokusy na věznicích, zde byla provedena většina poprav zastřelením, tady se nacházela hlavní táborová věznice pro vězně všech částí táborového komplexu a také hlavní velitelství tábora a většina kanceláří SS.

AREÁL BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ II-BIRKENAU

Na území bývalého tábora Birkenau nacisté během války vybudovali většinu vyhlazovacích zařízení, ve kterých následně zavraždili téměř milion evropských Židů. Souběžně Birkenau fungoval jako největší koncentrační tábor (více než 300 primitivních baráků, většinou dřevěných), ve kterém v roce 1944 nacisté věznili více než 90 tisíc vězňů: Židů, Poláků, Romů, občanů Sovětského svazu a jiných. Na území bývalého tábora existují

místa s lidským popelem a mnoho pozůstatků tábora.

Ohromná rozloha areálu, desítky zachovaných primitivních baráků vězňů a stovky pozůstatků po rozebráných barácích, více než 13 km táborového oplocení, 10 km táborových cest a více než 2 kilometry železniční trati plně vystihují specifiku architektury Auschwitz, jež sloužila jednomu cíli: vyvražďování lidí.

PRŮVODCI

K poskytnutí průvodcovských služeb je nutno objednat průvodce; oprávnění poskytovat výklad jsou pouze průvodci autorizovaní Muzeem Auschwitz (skupinová prohlídka se koná pouze s doprovodem průvodce) – co zajišťuje patřičný historický výklad

a správnější projití expozicemi. Exkurze jsou provázeny výkladem v anglickém, chorvatském, českém, francouzském, hebrejském, španělském, holandském, japonském, německém, polském, ruském, srbském, slovenském, švédském, maďarském a italském jazyce.

Průvodce lze objednat:

- prostřednictvím internetu (reservation@auschwitz.org.pl);
- telefonicky (+48) 33 844 81 00 / 844 80 99 – telefonické linky jsou v provozu denně od pondělí do pátku od 7:00 – 15:00, kromě těchto hodin je v provozu linka (+48) 33 844 81 02 (v otevírací době Muzea);
- pomocí faxu: (+48) 33 843 22 27;
- na místě v kanceláři. Zde je možno rovněž vyřídit všechny formality. Z ohledu na velký zájem a vysokou návštěvnost doporučujeme rezervaci předem. Průvodcovské služby jsou placené.

TIŠTĚNÉ PŘÍRUČKY

Před zahájením prohlídky je možno koupit tištěného průvodce ve více než deseti jazycích, popisujícího stručně muzejní

objekty a expozice a také obsahujícího orientační mapky areálu Auschwitz a Birkenau se zaznačenou prohlídkovou trasou.

Židovský modlitební šál.
Fragment expozice na území bývalého tábora Auschwitz I.

Foto: Jarko Mensfeld

Interiér obytného baráku v Birkenau.

Foto: Wiesław Zieliński

Birkenau.
Mezinárodní pomník obětem tábora.

Foto: Ryszard Domański

DOKUMENTÁRNÍ FILM

Před prohlídkou nebo po prohlídce je možné shlédnout 15-minutový dokumentární film (je nutno koupit vstupenku), který je fragmentem filmového materiálu natočeného kameramanem

Rudé armády po osvobození tábora. Film ukazuje osvobození tábora sovětskými vojáky, zachráněné vězně a nalezené v táboře důkazy zde spáchaných zločinů.

PŘEMÍSTOVÁNÍ SE MEZI BÝVALÝMI TÁBORY

Tři kilometry dlouhou trasu lze projít pěšky přes areál kolem tábora, ve kterém se během okupace nacházely německé průmyslové závody a dílny, sklady, kanceláře a hospodářské zázemí tábora, místo práce a smrti vězňů. Nacházejí se zde pozůstatky několika železničních vlečků a ramp, na kterých se zastavova-

ly transporty s lidmi deportovanými do tábora a konaly se selekce prováděné lékaři SS. V sousedství obou bývalých táborů se nacházejí 2 parkoviště, je tedy možná doprava vlastním autem, v jiném případě je možné se přemístit kyvadlovým autobusem Muzea, jezdícím mezi Auschwitz a Birkenau.

„MILIONY LIDÍ NA SVĚTĚ VĚDÍ, ČÍM BYL AUSCHWITZ, ALE STÁLE NEJPODSTATNĚJŠÍ JE UCHOVÁNÍ VE VĚDOMÍ A PAMĚTI LIDSTVA, ŽE JENOM NA NICH ZÁVISÍ, JESTLI SE TAKOVÁ TRAGEDIE STANE ZNOVA. JEN LIDÉ TO ZPŮSOBILI A JEN LIDÉ MOHOU TOMU ZABRÁNIT“.

(PROFESOR WŁADYSŁAW BARTOSZEWSKI, BÝVALÝ VĚZEŇ AUSCHWITZ).

Foto: Jarko Mensfelt

Foto: Lidia Foryciarz

Zájem o tragickou historii tábora neklesá.

KONTAKT

Memorial
Auschwitz
Birkenau
State Museum

PAŃSTWOWE MUZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU

ul. Więźniów Oświęcimia 20
32-603 Oświęcim, Polska
tel. (+48) 33 843 20 22
fax (+48) 33 843 19 34 / 843 18 62
www.auschwitz.org.pl
e-mail: muzeum@auschwitz.org.pl

Zpracovali: Teresa Świebocka, Jadwiga Pinderska-Lech, Jarko Mensfelt

Překlad: Maja Śrajerowa-Bocheńska

Grafická úprava a sazba: Agnieszka Matuła, Grafikon

Vydalo: **Grafikon** Jaroszwice 324, 34-100 Wadowice, tel. (+48) 33 873 46 20,
fax (+48) 33 873 46 22, e-mail: biuro@grafikon.com.pl, www.grafikon.com.pl

Grafické materiály použité v publikaci:

Auschwitz-Birkenau. Dějiny a současnost pocházejí ze sbírek Státního muzea Auschwitz-Birkenau; některé jsou publikovány díky laskavosti: Ryszarda Domasika, Lidii Foryciarz, Wojciecha Gorgolewskiego, Nel Jastrzębiowskiej, Henryka Makarewicza, Jarko Mensfelta, Stanisława Momota, Rafała Pióro, Mieczysława Steca, Wiesława Zielińskiego a také Mezinárodního domu setkání mládeže v Osvětimi a školy č. 653 z Moskvy.

© 2010 Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Z DĚJIN AUSCHWITZ – CHRONOLOGIE

1939

- **1. září** – nacistické Německo přepadlo Polsko. Začátek 2. světové války.
- **konec roku** – z ohledu na masové zatýkání Poláků a přeplnění věznic v oblasti Horního Slezska a Doubravské pánve vznikl v Úřadě vyššího vedoucího SS a policie ve Vratislavi projekt utvoření koncentračního tábora pro Poláky.

1940

- **27. dubna** – po celé řadě inspekcí různých objektů říšský vůdce SS Heinrich Himmler vydal rozkaz k založení koncentračního tábora na území bývalých polských dělostřeleckých kasáren v Osvětimi, která se tehdy jmenovala Auschwitz.
- **14. června** – německá vláda poslala do Auschwitz první transport politických vězňů – 728 Poláků, mezi nimi také nevelkou skupinu polských Židů. Ten den je považován za počátek existence tábora. Celkem v rozmezí let 1940-1945 bylo zavedeno v táborové evidenci cca 400 tisíc vězňů, v tom 270 tisíc mužů.
- **19. června** – první vysídlení místního obyvatelstva za účelem zbavení se svědků zločinů a také znemožnění kontaktů s vězni a zabránění útekům z tábora. Následná vysídlení byla spojená s plány přístavby Auschwitz. Celkový počet Němci vysídlených Poláků z Osvětimi a okolí činí nejméně 5 tisíc osob. Kromě toho celé židovské obyvatelstvo Osvětimi – téměř 7 tisíc osob – nacisté deportovali do nedalekých ghett. 8 vesnic bylo zničeno a více než 100 budov na území Osvětimi

v bezprostředním sousedství tábora bylo rozebráno.

- **6. července** – utekl první vězeň, Tadeusz Wiewowski. Během celé doby existence tábora se pokusilo o útek z celkového počtu více než milionu deportovaných osob více než několik set vězňů. Největší skupinu tvořili Poláci, sovětsí váleční zajatci a Židé. Uprchnout se podařilo méně než 150 lidem.
- **podzim** – polské odbojové hnutí předává informace o táboře polské exilové vládě v Londýně.
- **22. listopadu** – první poprava zastřelením – bylo zavražděno 40 Poláků.

1941

- **1. března** – Do Auschwitz poprvé přijel na inspekci vůdce SS Heinrich Himmler. Vydal rozkaz o rozšíření tábora a o poskytnutí 10 tisíc vězňů koncernu IG Farbenindustrie k budově průmyslových závodů.
- **23. dubna** – Oplátkou za útek vězně velitel tábora Rudolf Höss poprvé odsoudil k smrti vyhladověním 10 vězňů.
- **6. června** – První transport českých politických vězňů. Počátek deportací vězňů ze zahraničí.
- **3. září** – první masové usmrcení lidí pomocí plynu Cyklonu B. Bylo zavražděno 600 sovětských zajatců a 250 Poláků.
- **podzim** – táborové velení zavedlo do provozu první plynovou komoru v Auschwitz I.
- **říjen** – založení tábora pro sovětské válečné zajatce na území Auschwitz I.
- Zahájení výstavby druhé části tábora Auschwitz II-Birkenau na území vysídlené vesnice Brzezinka.

- **11. listopadu** – během první popravy u Stěny smrti nacisté popravili zastřelením 151 polských vězňů.

1942

- **začátek roku** – počátek masového vraždění Židů v plynových komorách.
- **březen** – počátek deportací do Auschwitz 27 tisíc Židů ze Slovenska a 69 tisíc Židů z Francie.
- **1. března** – počátek existence tábora Auschwitz II-Birkenau.
- **26. března** – v Auschwitz byly uvězněny první 2 tisíce žen ze 130 tisíc zavedených v táborové evidenci do konce války.
- **březen-červen** – zavedení do provozu provizorních plynových komor poblíž tábora Auschwitz II-Birkenau.
- **jaro** – počátek fungování nacházející se mezi tábory Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau tzv. Judenrampe, na kterou byly přijímány transporty deportovaných do tábora Židů a také Poláků, Romů (Cikánů) a vězňů jiných národností.
- **květen** – počátek deportací do Auschwitz 300 tisíc Židů z Polska a 23 tisíc Židů z Německa a Rakouska.
- **4. května** – esesmani provedli první selekci v táboře Birkenau. Vězni vybraní během selekce byli zavražděni v plynové komoře.
- **10. června** – vzpoura a pokus o hromadný útek cca 350 polských vězňů z trestného komanda v Birkenau. Uprchnout se podařilo sedmi vězňům, více než 300 zahynulo.
- **červenec** – počátek deportací do Auschwitz 60 tisíc Židů z Nizozemska.

- **červenec** – zavedení do provozu pobočného tábora Gollerschau poblíž cementárny v Goleszowie u Těšína, prvního z téměř padesáti pobočných táborů Auschwitz.
- **29. července** – první informace o vyhlazování Židů v plynových komorách Auschwitz, předaná Spojencům německou iniciativou. Jejich autorem byl Edward Schulte, německý průmyslník a antinacista. Počínaje od podzimu roku 1940 byli spojenci pravidelně informováni o tom, co se děje v Auschwitz. Tyto informace předávala hlavně polská exilová vláda v Londýně, jež byla ve stálém kontaktu s polským odbojovým hnutím fungujícím v táboře a rovněž v okolí.
- **srpen** – počátek deportací do Auschwitz 25 tisíc Židů z Belgie a 10 tisíc Židů z Jugoslávie.
- **30. října** – poblíž budované IG Farbenindustrie továrny na výrobu syntetického kaučuku byl založen tábor Buna, později přejmenovaný na Auschwitz III-Monowitz. V rozmezí let 1942-1944 vzniklo 47 pobočných táborů a vnějších komand KL Auschwitz. Umístování v nich vězni pracovali hlavně v německých průmyslových závodech.
- **říjen** – počátek deportací do Auschwitz 46 tisíc Židů z Protektorátu Čechy a Morava.
- **prosinec** – první transport Židů z Norska. Celkem bylo v obou transportech přivezeno do Auschwitz téměř 700 osob.
- **13. prosince** – první transport Poláků vysídlených z Zamojszczyzny v rámci realizace nacistického plánu „Generalplan Ost“ (generální plán Východ) – plánu etnické očisty – vysídlení a exterminace téměř 50 milionů Slovanů (Poláků, Rusů, Bělorusů, Ukrajinců a jiných) a kolonizaci střední a východní Evropy německými osadníky (v první řadě mělo být kolonizováno polské území).

- **konec roku** – lékaři SS započali sterilizační experimenty na vězňích a vězeňkyních.

1943

- **26. února** – utvoření v Birkenau tzv. Rodinného cikánského tábora pro Romy.
- **březen** – počátek deportace 55 tisíc Židů z Řecka.
- **22. března – 25. června** – táborové velení zavedlo v Birkenau do provozu čtyři krematoria s plynovými komorami.
- **7. června** – civilní zaměstnanci závodu Krupp započali montáž strojů v hale pronajaté táborovým velením. Výstavby tábora Auschwitz se zúčastnily stovky německých firem, mnoho z nich – např. IG Farbenindustrie nebo Siemens dodatečně vydělávalo na otrocké práci vězňů tábora.
- **19. července** – největší veřejná poprava v táboře. Oplátkou za útěk několika vězňů a kontakt s civilním obyvatelstvem esesmani oběsili na šibenici 12 polských vězňů.
- **9. září** – utvoření v Birkenau tzv. rodinného tábora Theresienstadt pro Židy z terezínského ghetta.
- **říjen** – počátek deportací 7,5 tisíce Židů z Itálie.

1944

- **květen** – spojenecká letadla během přeletu nad Auschwitz pořídila letecké snímky. Na fotografiích pořízených v pozdějších měsících jsou viditelné plynové komory a kouř dobývajících se ze spalovacích hranic. V srpnu bylo započato britskými a americkými vojsky bombardování továrny na výrobu syntetického kaučuku a tekutých paliv německého koncernu IG Farbenindustrie nacházejícího se několik kilometrů od Birkenau.
- **16. května** – zavedení do provozu železniční vlečky uvnitř tábora,

umožňující dojezd transportů s deportovanými bezprostředně k plynovým komorám č. I a č. II v Auschwitz II-Birkenau. Počátek deportací do Auschwitz téměř 438 tisíc Židů z Maďarska.

- **10.-12. července** – likvidace tzv. Rodinného tábora Theresienstadt. Nacisté během dvou nocí zavraždili v plynových komorách cca 7 tisíc Židů.
- **srpen** – počátek deportací do Auschwitz Židů z ghetta Litzmannstadt (Lodž).
- **2. srpna** – likvidace „rodinného cikánského tábora“ – esesmani zavraždili v plynových komorách cca 3 tisíce Romů (Cikánů).
- **12. srpna** – počátek deportací do Auschwitz 13 tisíc Poláků po hromadném zatýkání, jež bylo Němci provedené po propuknutí Varšavského povstání.
- **7. října** – vzpoura vězňů Sonderkommando. Během vzpory zahynuli 3 esesmani a 450 vězňů Sonderkommando, skupiny přinucené spalovat v krematoriích mrtvoly zavražděných.
- **listopad** – přerušení akce masového vyhlazování Židů v plynových komorách.

1945

- **6. ledna** – poslední poprava téměř 70 Poláků odsouzených německým stanným soudem k smrti. Čtyři Židovky odsouzené za napomáhání přípravě vzpory Sonderkommando byly oběšeny na šibenici během poslední veřejné popravy.
- **17. ledna** – zahájení Pochoďů smrti – esesmani evakovali z Auschwitz téměř 60 tisíc vězňů.
- **21.-26. ledna** – nacisté vyhodili do vzduchu plynové komory a krematoria v Birkenau.
- **27. ledna** – 7 tisíc vězňů se dočkalo osvobození Auschwitz oddíly sovětské armády.

PROSBA O POMOC PŘI ZACHOVÁNÍ PAMÁTNÉHO MÍSTA A MUZEA AUSCHWITZ-BIRKENAU

Auschwitz je neustálou bolestí na svědomí světa.

Pozůstatky německého nacistického koncentračního a vyhlazovacího tábora vyvolávají v paměti nejtemnější chvíle v dějinách lidstva.

Na tomto místě v rozmezí let 1940-1945 nacisté zavraždili přes milion lidí, Židů, a také desítky tisíc Poláků, Romů a Sintů, sovětských zajatců a jiných nevinných lidí.

Počítáme s Vaší pomocí při údržbě areálu Památníku, muzejních objektů a všech pozůstatků po Auschwitz a tím také při zachování paměti o obětech.

Chcete-li finančně přispět na naši činnost, můžete peníze zaslat prostřednictvím webové stránky www.auschwitz.org.pl nebo přímo na bankovní účet:

Bank Pekao SA oddział Bielsko-Biała

Bielsko-Biała ul. Grunwaldzka 40a

IBAN: PL15

Bankovní spojení: 1240 1170 1111 0000 2418 5907

SWIFT: PKOPPLPW

DĚKUJEME !

